

TAITEILIJASTA TUUTORIKSI – Opettajatuutorin rooli osana ammattikorkeakoulun opintojen ohjausta

JOHDANTO

Opinto-ohjaaja toimii yhteistyössä opettaja- ja opiskelijatuutoreiden kanssa. Tämä toimijajoukko on erittäin tärkeä opiskelijoiden hyvinvoinnille ja opintojen joustavalle etenemiselle. Opo on myös yleensä se henkilö, jonka puoleen käännetään vaikeimmissa asioissa ja jolta pyydetään henkilökohtaista palautetta. Joskus hän on myös se henkilö, jonka odotetaan ratkaisevan erilaisia solmuja, joita on kehittynyt opintoihin tai joidenkin henkilöiden välille. Ongelmat voivat koskea joskus myös opettajatuutorin toimintaa. Opiskelijat keskustelevat keskenään monenlaisista asioista ja suorittavat varmasti opettajavertailuja, miksei siis myös tuutorivertailuja. Palautteen perusteella opettajatuutorit toimivat eri tavoilla, erilaisilla työkaluilla ja jopa erilaisella intensiteetillä omissa tehtävissään. Palaute sai minut pohtimaan, mitä opettajatuutorointi oikeastaan itse kunkin toimijan mielessä tarkoittaa. Onko meillä yhteinen ymmärrys asiasta?

Toimin pienessä koulutusohjelmassa. Koko vastuuopettajien porukallamme on ollut aina hyvä suhde ja toimimme yhdessä monella alalla tukien toisiamme. Meidän tehtävämme on kehittää opetussuunnitelmaa, tuutoroida ja lisäksi tietysti opettaa sekä tehdä muita vastuita. Joukkoomme kuuluu kuusi miestä ja minä, nainen.

TAUSTAA

Viime vuosina koulutuskenttää on uudistettu ja oppilaitoksia yhdistetty suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Samalla on myös yhdistetty erilaisia toimintakulttuureja ja luotu uusia. Yhdistämisä ei kuitenkaan tehty suunnittelematta, vaan niihin on yleensä valmistautumisaikaa yli vuosi. Yhteiset toimintatavat muodostetaan yhdessä erilaisissa työryhmissä ja niistä pyritään luomaan nimenomaan uuden ammattikorkeakoulun tapoja, ei suoraan edeltävien oppilaitosten toimintojen kompromisseja.

Ammattikorkeakoulun koulutusohjelmissa on kaikille saapumisryhmille määritelty opettajatuutorit. Pienissä koulutusohjelmissa sama henkilö voi toimia samalla myös kaikkien, samaa suuntautumista opiskelevien kanssa. Poikkeuksena ovat siirto-opiskelijat, henkilökohtaiselle opiskelusuunnitelmalla tai yliajalla opiskelevat. Heidän tuutoroinnistaan vastaa opinto-ohjaaja.

Opinto-ohjaukseen liittyviä uudistuksia suunnittelee ”opotiimi”. Siihen kuuluvat kaikki eri koulutusohjelmissa opiskelijoiden ohjauksesta päävastuussa olevat henkilöt. Opinto-ohjaajajärjestelmät eivät ammattikorkeakoulussa ole olleet yhteneviä. Jos käytännöt ovat olleet aiemmissa oppilaitoksissa hyvin erilaiset, suunnittelutehtävää on runsaasti. Jossain ohjaukseen ovat osallistunut koko henkilökunta eikä opinto-ohjaajaa ole ollut lainkaan. Omassa ammattikorkeakoulussani suunnitelmien tuloksena syntyi keväällä 2011 tuutoroinnin käsikirja ”Ei yksin, vaan yhdessä” eli yhteiset pelisäännöt opiskelijoiden ohjauksessa mukana oleville.

Ammattikorkeakoulumme ohjauksessa on otettu visioksi: ”Hyvinvoiva opiskelija menestyy hyvin opinnoissaan ja elämässään.” Ohjaussuunnitelman strategisina painopistealueina ovat yhteisöllisyys ja yksilöllisyys, erilaisuuden kunnioittaminen ja monialaisuus sekä kiinnittyminen opintoihin. Opinto-ohjaus on tunnistettua ja koko opiskelupolun kattavaa, tehokkaasti kohdennettua ja oikea-aikaista. Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen opintopolulla parantaa hänen mahdollisuuksiaan sitoutua opintoihin, kokea onnistumisia sekä edetä opinnoissaan ja urallaan. (Ei yksin, vaan yhdessä. 2011, 5.)

Opinto-ohjauksessa korostuu opiskelijälähtöisyys. Eettisenä lähtökohtana on yleisesti hyväksytty opinto-ohjauksen periaate: ”Aikaa, huomiota, kunnioitusta”. Opinto-ohjaus perustuu holistiseen eli kokonaisvaltaiseen ohjauksäkäsitykseen, jonka ulottuvuudet ovat opiskelun, ammatillisen kasvun ja uravalinnan ohjaus sekä hyvinvoinnin tukeminen. (Ei yksin, vaan yhdessä. 2011, 5.)

Holistinen ohjausmalli on opiskelijakeskeinen. Sen kolme, keskeistä elementtiä ovat: kasvun ja kehityksen tukeminen, opiskelun ohjaus ja uraohjaus. Ohjaus vaatii oppilaitoksessa olevien asiantuntijoiden yhteistyötä. Kaikilla on omat roolinsa ja vastuunsa tehtävistään. Samalla tehdään yhteistyötä myös oppilaitoksen ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. (Van Esbroeck & Watts 1998, Rantakankaan 2009, 18 mukaan.)

Ohjausjärjestelmässä edellytetään, että jokaisella koulutusohjelmalla on opinto-ohjaajakoulutuksen saanut opinto-ohjaaja. Sen lisäksi jokaisella opiskelijaryhmällä on opettajatuutori, joka on saanut oppilaitoksen sisäistä koulutusta. Häneltä edellytetään myös motivaatiota tehtävään. Jokaisella aloittavalla opiskelijaryhmällä on opiskelijatuutori, jonka koulutuksesta vastaa opiskelijajärjestö ja opinto-ohjaajat. On myös nähty tärkeänä, että koko henkilöstö ohjaa osaltaan opiskelijaa. (Ei yksin, vaan yhdessä. 2011, 17.)

Van Esbroeckin ja Wattsin mukaan ohjauksen eri tehtäväkenttien erottaminen ja sijoittaminen tiukasti joillekin henkilöille, ei välttämättä tuota parasta mahdollista lopputulosta. Heidän kannaltaan on sen sijaan merkityksellistä nähdä, miten eri roolit tukevat toisiaan ja vahvistavat ohjauksen eri osa-alueiden toteutumista. Tarkoituksena on palvella ohjattavaa mahdollisimman hyvin. (Van Esbroeck & Watts 1998, Lätti, M & Putkuri, P (toim.) 2008 mukaan, 10.)

Opetushenkilöstön toimiessa ohjaustehtävissä, he saattavat kokea opettajuuden päätehtäväkseen ja ohjaus on ainoastaan sivuroolissa. Heidän tärkeänä tehtävänä voi olla ongelmien ennaltaehkäisevän havaitsemisen ohjauksen kaikilta osa-alueilta.

(Van Esbroeck & Watts 1998, Lätti, M & Putkuri, P (toim.) 2008 mukaan, 12 .)

KÄYTÄNNÖN KYSELY

Laadin tammikuussa 2012 kyselylomakkeen opettajatuutoreille ammattikorkeakoulun ohjaussuunnitelman tehtäväohjeistuksen pohjalta. Ohjeistuksessa tuolle kohderyhmälle määriteltyjä tehtäviä on yhteensä yli kuusikymmentä eli melko paljon. Vastauksissa pyydettiin arvioimaan tehtävien merkityksellisyyttä. Arviointiasteikko oli 0-3, jossa 0 tarkoitti sitä, ettei asialla ollut opettajatuutorin mielestä lainkaan merkitystä. Arvio 3 taas tarkoitti, että asia oli hyvin merkityksellistä. Tehtävät käsittelevät opetuksen suunnittelua ja organisointia, ennen opintojen aloitusta tapahtuvaa markkinointia, opintojen alussa olevia tehtäviä sekä eri opintovuosiin ja loppuvaiheeseen liittyviä toimintoja. Taustatietoina kartoitin sukupuolen, koulutustason, opettajankoulutuksen ja opinto-ohjaajakoulutuksen sekä opettajatuutorina toimimisaajan. Toimintaosuudessa kysyin henkilöiden perehtyneisyydestä tuutoroinnin käsikirjaan, kaiken materiaalin sisältämään argon-ympäristöön, kiinnostusta toimia tehtävässä ja siihen osoitetun resurssin riittävyyttä. Kyselyn lopussa selvitin, mitkä tehtävät koettiin työllistävimpinä, missä he tarvitsisivat eniten tukea ja missä he katsoivat onnistuneensa. Lisäksi kaikilla oli mahdollisuus kirjoittaa vapaaseen sanaan omia ajatuksiaan.

Kysely jaettiin henkilöille sähköisessä muodossa excel-taulukkona. Vastausaikaa oli kaksi viikkoa ja vastaukset toivoin saavani edelleen liitetiedostona. Koska näimme toisemme lähes joka päivä, oli helppo muistuttaa vastaamisesta ja toisaalta olemme sen verran tiivis ryhmä, että kaikki halusivat myös vastata.

KYSELYN TULOKSET

Vastaajia on yhteensä kuusi. Heistä viidellä on pohjakoulutuksena ylempi korkeakoulututkinto, yhdellä tohtoritutkinto. Opettajankoulutus on neljällä vastaajista, mutta opinto-ohjaajakoulutusta ei kenelläkään. Vastaajat ovat toimineet opettajatuutorina tai sitä vastaavissa tehtävissä 5-25 vuotta.

Kyselyssä vastattiin yleensä jokaiseen kysymykseen. Yksi vastaajista oli ollut juuri pitkällä työlomalla ja palasi takaisin juuri kyselyn ajankohtana. Näin hänellä ei ollut kaikista toiminnoista vielä tietoa ja siten hän jätti vastaamatta seitsemään kohtaa, joissa oli hänelle vielä tuntemattomia järjestelyjä.

Ylipäättään opettajatuutorit suhtautuivat asioihin positiivisesti ja arvosanojen hajonta oli pääosin pientä. Arvot liikkuvat välillä 2-3 41 vastauksessa. Vaihteluväli 1-3 tuli esille 23 vastauksessa. Ainoastaan liikunnan merkitys hajotti vastaukset asteikolle 0-3 keskiarvon ollessa 1,5. Kaikista matalinta merkityksellisyys oli ura ja rekry sekä JOBSTEP –osassa (1,15). Matalia arvioita saivat myös kysymykset kaikille yhteisten ja vapaasti valittavien opintojen esittelystä, opintotaitosalkusta ja siihen liittyvästä opiskelijoiden tekemästä SWOT-analyysistä, haamumetsästys (mahdollisesti opintonsa keskeyttävien arviointi), kesäopintotuesta tai esteettömästä opiskelusta kertominen (ainoastaan arvoja 1 tai 2). Muita alhaisille pistemäärille jääneitä aloja olivat tutkintosäännön esittely, tukisetelin tarpeessa olevien ohjaus, opiskelijaterveydenhuolto tai alumnitoiminnasta kertominen.

Opettajatuutorit arvioivat 12 kohtaa sellaisiksi, joissa vastausten keskiarvo oli yli 2,5. Korkeimmat arvot (2,85) tulivat aloituskyselystä ja opiskelijatietojen keräämisestä, ammattikorkeakoulun ja koulutusohjelman esittelystä, opintojaksoille ilmoittautumisen opastamisesta, henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnasta ja päivittämisestä sekä seuraavan vuoden ajoituksista kertomisesta.

Kyselyn lopussa opettajatuutoreilta kysyttiin heidän ajatuksiaan työnsä kuormittavuudesta, ohjauksen ja koulutuksen tarpeesta sekä onnistumisistaan. Lisäksi heillä oli mahdollisuus vapaaseen sanaan. Vastaajien työtä kuormitti eniten opiskelijahallintojärjestelmän käyttö, henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadinta, opintojen ohjaus ja opiskelijoiden ”paimentaminen” eri opintojaksoille. Lisäksi vuotuisesti opiskelijoiden kanssa käytävät kehityskeskustelut veivät aikaa, niin myös kaikenlainen työskentely tietokoneella. Opiskelijoiden välinpitämättömyys noudattaa sovitut sääntöjä tai aikatauluja työllistää opettajatuutoreita, samoin myös harjoittelun ohjaaminen.

Vastaajat kokivat tarvitsevänsä eniten koulutusta ja tukea opiskelijahallintojärjestelmien, suoritusrekisterin ”siivoamiseen” ja ylipäättään tietokoneen käyttöön. Myös mahdollista etäkäyttökoulutusta toivottiin ja koko ohjausjärjestelmän läpikäyntiä.

Tehtäväalueet, joissa vastaajat kokivat onnistuneensa, liittyivät erityisesti heidän omaan suuntautumisvaihtoehtonsa ja tulevan työkentän tuntemukseen. Opettajatuutorit kokivat merkitykselliseksi henkilökohtaisen ohjauksen niin opintoihin kuin uralle, ammatillisen kasvun tukemisen ja suhteensa opiskelijoihin. Lisäksi mainittiin organisointikyky, kyky reagoida tehtäviin, aikataulujen noudattaminen ja harjoittelun ohjaus.

Vapaissa vastauksissa korostettiin työn merkityksellisyyttä ja siitä pitämistä. Opiskelijat ovat nykyään aktiivisempia ja osaavat paremmin toimia sähköisissä järjestelmissä kuin aiemmin. Kuitenkin tulee muistaa, etteivät kaikki ole samalla taitotasolla. Lisäksi mainittiin, vaikka jotkut asiat ovat työllistäviä, niitä ei silti koeta negatiivisina, vaan tehtävään oleellisesti liittyvinä. Uudistunut ohjausjärjestelmä oli jo tiedostettu

opiskelijoiden keskuudessa ja tiedon arveltiin leviävän myös oppilaitoksen ulkopuolelle, mahdollisten hakijoiden tietoisuuteen. Tämä olisi varmasti etu koulutusohjelmalle.

TULEVAISUUDEN AJAUTUKSIA

Kyselyn toteuttaminen oli hyvin mielenkiintoinen projekti. Olemme tiivis joukko pienessä, mutta haasteellisessa koulutusohjelmassa. Se, että kaikki muut toimijat ovat miehiä, ei välttämättä vaikuta tuloksiin, vaikka joskus tehtävien hoitaminen jää aivan viime hetkeen muiden vastuiden vuoksi. Opettajatuutorit näyttävät viihtyvän tehtävässään ja se auttaa saavuttamaan hyviä tuloksia opiskelijoiden ohjaukseen. Tehtävään on selvästi valikoitunut joukko, joka sitoutuu hoitamaan tehtävänsä. Tätä tulee esille siitä, että vaihtuvuutta on vähän. Tuntemme toisemme hyvin ja olemme tottuneet erilaisiin työskentelytapoihin.

Tulosten perusteella osa ”niskuroinnista” näyttää johtuvan ohjaajien oman tieto- ja taitotason vajavuudesta. He eivät osaa käyttää järjestelmiä, joita heidän odotetaan hallitsevan. Osalla jopa tietokoneen käyttöön tuntuu olevan koulutustarvetta. Tähän asiaan tulee tarttua mahdollisimman pian ja varata siihen riittävästi aikaa. Opiskelijahallintojärjestelmä Winha on ollut käytössä jo ammattikorkeakoulun alusta lähtien. Koulutusohjelman opetussuunnitelmat ja niiden toteuttaminen ovat aika haasteellisia sijoittaa järjestelmään. Siitä syystä koulutusohjelmassa on aina ollut ns. pääkäyttäjä. Tässä tapauksessa se on ollut opinto-ohjaaja. Osaan toimintaympäristön erittäin hyvin, mutta huomaan, etten ole riittävästi opastanut muita toimijoita. Kuitenkin kehityskeskusteluiden aikana pitää käydä opiskelijan opintosuoritukset ja tulevat opinnot analyttisesti läpi sekä samalla ”siivota” hänen hopsinsa. Siivoaminen tarkoittaa sitä, että opinnoista otetaan pois sellaiset opinnot, joihin opiskelija on ilmoittautunut väärillä koodeilla ja ne on arvioitu toiselle. Näin hopsissa on sama opinto monta kertaa. Tähän saakka winhan pääkäyttäjä on tehnyt tämän kaikkien opiskelijoiden osalta (yhteensä noin 230 opiskelijaa), mutta jatkossa opettajatuutorit ottavat opinto-ohjelman tulosteen ja merkitsevät siihen opiskelijan kanssa yhdessä muutettavat kohdat ja sitten opintosihteerin pitäisi tehdä korjaukset. Tämä tulee tarkoittamaan pääkäyttäjän tehtävien helpottumista ja suuntaamista toisiin aiheisiin, mutta myös sekä opettajatuutoreiden että opintosihteerin koulutustarvetta ja yhteisiä keskusteluja asiasta.

Matalia arvoja saaneista kohdista suurin osa on sellaisia, jotka kuuluvat opinto-ohjaajan pitämiin yhteisinfoihin orientoivan viikon aikana. Niistä opiskelijoille tulee tietoa, mutta asioista olisi hyvä muistuttaa myös opintojen aikana. Opettajatuutorit tuntevat kyseiset asiat huonosti, mutta tilanne tulee muuttua ennen seuraavaa syksyä ja uusien opiskelijoiden tuloa. Erityisesti esteettömän opiskelun –periaatteiden tuntemusta on tehostettava, jotta tukea tarvitsevat opiskelijat ohjataan mahdollisimman nopeasti sen ääreen. Opinto-ohjaaja on tässä kohden toimijana, mutta opettajatuutoreilla on läheisempi kontakti omiin opiskelijoihinsa, että havaitsevat mahdolliset ongelmat varhaisemmin kuin opo.

Vastaajat kokivat olevansa asiantuntijoita heille läheisemmissä tehtävissä, kuten oman suuntautumisvaihtoehdon lähituutoroinnin, joka liittyi erityisesti heidän oman kokemuspohjaisen alan asioihin. Tätä tehtäväaluetta he kokivat hallitsevansa parhaiten ja olivat tehneet sen parissa monta vuotta työtä. Uuden ammattikorkeakoulun myötä tulleet uudet asiat, olivat selkeästi vieraampia ja niitä pidettiin hankalampina. Winha on ollut jo aiemmassa ammattikorkeakoulussa, mutta sen käyttötaito ei ole lisääntynyt vuosien aikana. Uudessa ammattikorkeakoulussa kiinnitetään huomattavasti enemmän huomiota opiskelijoiden etenemiseen ja valmistumisen edistämiseen. Syynä on myös kiristynyt talous ja

ammattikorkeakoulujen saaman rahoituksen pieneneminen. Muutokset olisivat tulleet varmasti myös entiseen ammattikorkeakouluun ja siten näihin uusiin tehtäviin on paneuduttava.

Holistisen ohjausmallin kolmesta keskeisestä elementistä kasvun ja kehityksen tukeminen ja opiskelun ohjaus tuntui toimivan suhteellisen hyvin, lukuun ottamatta järjestelmien käytön osalta. Sen sijaan varsinkin uraohjaukseen tulee tulevaisuudessa kiinnittää huomiota. Ohjauksessa on tärkeää, että ohjaukseen osallistuvien eri roolit tukevat toisiaan ja vahvistavat ohjauksen eri osa-alueiden toteutumista. Ohjausta tehdään yhteistyössä, mutta roolien selkiyttämistä kannattaa vielä työstää.

Tämän artikkelin otsikko ”Taiteilijasta tuutorista” kuvaa niitä käytännön tilanteita, joita voi nähdä arkitodellisuudessa. Opettajuuden ja ohjauksen roolitukset ja toisaalta arvotukset saattavat olla vaikeita asioita. Opettajatuutoreiden yksi tärkeä tehtävä on olla opinto-ohjaajan apuna erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä.

Tämän pienen ja ainoastaan yhden koulutusohjelman tilannetta kuvaavan katsauksen tuloksia ei voi tällaisenaan yleistää muille koulutusohjelmiin tai ammattikorkeakouluihin. Se antaa kuitenkin hyviä työkaluja kehittää tuutorointia ja sitä tekevien osaamista tai jaksamista tehtävässään. Jatkossa olisi mielenkiintoista tehdä kysely opiskelijoille ja saada siten tietoa siitä, mitä toiveita heillä olisi tuutoroinnin kehittämiseksi.

LÄHTEET

Ei yksin, vaan yhdessä. Tampereen ammattikorkeakoulun ohjaussuunnitelma. 2011. Opotiimi.

Rantakangas. E. 2009. Peruskoulusta jatko-opintoihin – ohjauksen ja tuen merkitys opintojen nivelvaiheessa opiskelijoiden arvioimana. Tampere: Tampereen yliopisto Ammatillisesti suuntautunut kasvatustieteen lisensiaatin tutkimus. Viitattu 28.11.2012. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00118.pdf>

Lätti, M & Putkuri, P (toim.) 2008. Ohjaus on kuin palapeliä tekisi – Näkökulmia aikuisopiskelijan ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja C: Raportteja, 32. Viitattu 28.11.2012. http://www.ncp.fi/julkaisut/sahkoinenjulkaisu/C32_verkkojulkaisu.pdf